

Justitiedepartementet
103 33 Stockholm

Yttrande över betänkandet Anonyma vittnen (SOU 2023:67)

Utifrån de aspekter som domstolen har att beakta lämnar Malmö tingsrätt följande yttrande över förslagen i betänkandet.

Principiella aspekter

Tingsrätten vill inledningsvis påpeka att det föreslagna systemet med anonyma vittnen kan påverka rättssäkerheten i det svenska rättssystemet negativt. Det är en grundläggande princip i en rättsstat att den som anklagas för ett brott ska ha full insyn i det bevismaterial som åberopas mot denne. Genom ett system med anonyma vittnen, som det föreslagna, kommer det bli svårare för misstänkta och tilltalade att försvara sig. Detta gäller oavsett vilka kompensatoriska moment som föreslås för att lindra försämringen av rättssäkerheten för den misstänkte eller tilltalade. Tingsrätten är redan på denna grund kritisk till förslagen i betänkandet.

Praktiska aspekter

Det kan bli fråga om mycket svåra avvägningar för den domare som ska besluta om huruvida ett vittne ska beviljas anonymitet eller inte. I samband med prövningen av en ansökan ska domaren ta ställning till om förutsättningarna i den föreslagna 1 § i lagen om anonyma vittnen är uppfyllda. Detta skulle troligtvis i många fall ske när förundersökningen är på ett tidigt stadium och det endast finns ett begränsat underlag. Inför huvudförhandlingen ska rätten, som ska döma i målet, göra en prövning av om det anonyma vittnesförhöret ska tillåtas. Rätten ska då ta ställning till om det är lämpligt att det anonyma vittnesförhöret tillåts som bevisning. Det framstår som mycket svårt att göra den bedömningen utan något underlag vad gäller vittnets identitet. Även om prövningen av huruvida ett vittne ska beviljas anonymitet sker i två led är förutsättningarna för att kunna fatta ett välavvägt beslut således begränsade i båda leden. Samtidigt delar tingsrätten utredarens bedömning att ett system där rätten känner till vittnets identitet inte är lämpligt ur ett rättssäkerhetsperspektiv.

I utredningen anges vidare att effekten av att rätten inte tillåter att ett vittne, som enligt ett tidigare beslut ska få höras anonymt, vid huvudförhandlingen höras anonymt blir att vittnet inte alls kan höras (se s. 153 i betänkandet). Det är oklart om det faktiskt blir effekten av att ett anonymt vittnesförhör inte tillåts. Om så är fallet kan det strida mot principen om fri bevisföring samt

leda till att vittnesmål av betydelse för utgången i ett mål inte kan åberopas som bevisning. Om det motsatsvis är möjligt att åberopa förhör med vittnet utan att vittnet är anonymt skulle det kunna leda till osäkerhet hos vittnen om huruvida de är garanterade anonymitet vid ett eventuellt förhör i domstol eller inte.

Som tidigare nämnts ska rätten som dömer i målet enligt förslaget inte ha tillgång till uppgifter om det anonyma vittnets identitet. Vid en sådan ordning kan rätten inte ta ställning till frågor om det föreligger omständigheter som i enlighet med 4 kap. 13 § 10 rättegångsbalken (1942:740) är ägnade att rubba förtroendet till hans eller hennes opartiskhet i målet, eller om vittnet i enlighet med 36 kap. 3 § rättegångsbalken på grund av sin relation till part i målet inte är skyldig att avlägga vittnesmål. Enligt tingsrätten skulle det vidare vara förenat med praktiska svårigheter att garantera att den som utsetts till ordförande i målet inte av misstag får del av uppgifter som kan röja det anonyma vittnets identitet under handläggningen av målet eller i samband med handläggning av andra mål.

Även ett anonymt vittne ska kunna åtalas för mened. I betänkandet behandlas inte frågan om hur ett anonymt vittnes identitet skulle hanteras i ett mål om mened där vittnet är tilltalad.

Vidare finns det en betydande risk att en reglering som möjliggör att vittnen kan höras anonymt leder till en förväntan hos vittnen som känner obehag inför vittnessituationen att få vittna anonymt även i situationer då förutsättningarna för detta inte är uppfyllda. Det kan även leda till att personer motsätter sig att vittna på sedvanligt sätt.

Nyttan

Utifrån betänkandet är det tydligt att tillämpningsområdet för systemet med anonyma vittnen är mycket snävt. Tingsrätten delar den bedömningen och det bekräftas även av den internationella utblick som redovisas i betänkandet. Skulle det föreslagna systemet med anonyma vittnen införas skulle det sannolikt tillämpas ytterst sällan. I de fall domstolen skulle tillåta ett vittne att höras anonymt skulle bevisvärdet av förhöret sannolikt vara så lågt att vittnesförhöret ändå inte skulle tillmätas någon nämnvärd betydelse. Nyttan av ett system med anonyma vittnen bedöms därför som låg.

Slutsats

Mot bakgrund av vad som anförts avstyrker Malmö tingsrätt förslagen i betänkandet.

Johan Kvart

I handläggningen har deltagit lagmannen Johan Kvart, chefsrådmännen Nicklas Söderberg, Anna Täcklind och Ylva Teurneau samt rådmannen Joakim Svensson. Föredragande har varit tingsfiskalerna Emma Dahlman och Clara Petersson.